

M. CASADESÚS, N. CELMA, Y. ESTEVE, Y. SERRANO

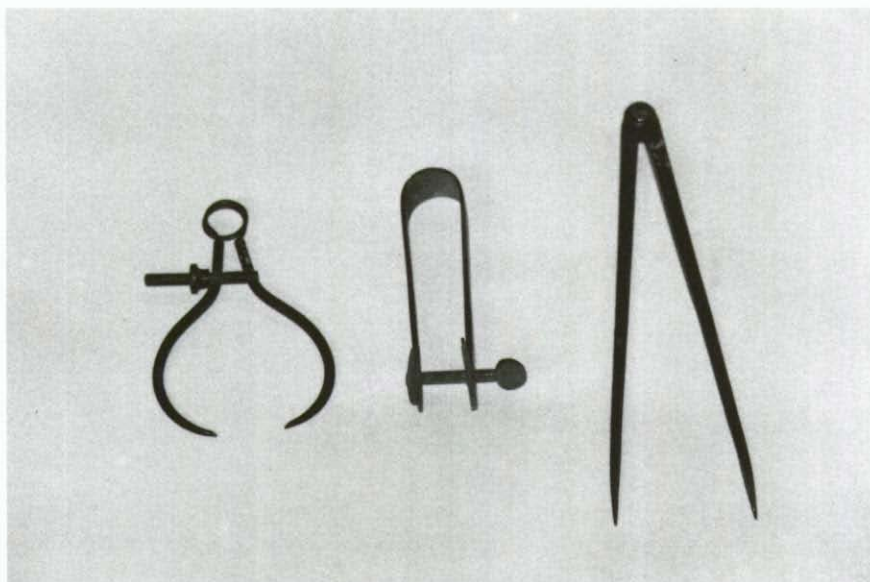
LES EINES DEL BASTER

Una de les celebracions més arrelades a Sant Andreu és la dels Tres Tombs, quan els gremis dels carreters i dels cotxers surten al carrer per festejar el dia del seu patró, sant Antoni. Al voltant del món de les bèsties de càrrega i de tir hi ha tot un ventall d'oficis artesans avui pràcticament desapareguts. Els morrallers, els albarders o els sellers han format sempre un sol gremi, ja des de l'Edat Mitjana, i, en general, totes les variants d'aquest ofici han format part de la confraria dels freners.

Actualment, els pocs artesans que queden dins d'aquest món (un o dos a tot Catalunya) han après a fer tots aquests oficis, de manera que tant poden fer un guarniment per a un cavall de montura, com un altre per a una bèstia de tir. La seva feina és encara útil en algunes zones rurals, però és ben clar que el motor ha desplaçat, des de fa molts anys, els animals de càrrega i, ara com ara, aquests basters es dediquen sobretot a guarniments per muntar.

Des del segon número, *Finestrelles* està presentant un estudi dels oficis desapareguts o en vies de desaparició, per tal de donar-los a conèixer i, alhora, mantenir-ne la memòria. Ara li toca el torn al baster, que no es pot considerar encara un ofici perdut, però sí desconegut per la majoria de persones, donat que avui ja no té tanta importància.

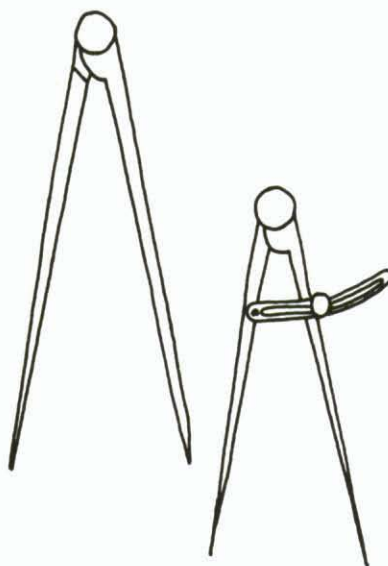
També, com sempre, volem agrair la col·laboració del senyor Clapés, baster de Sant Andreu, que ens ha estat de gran ajuda en el nostre estudi.

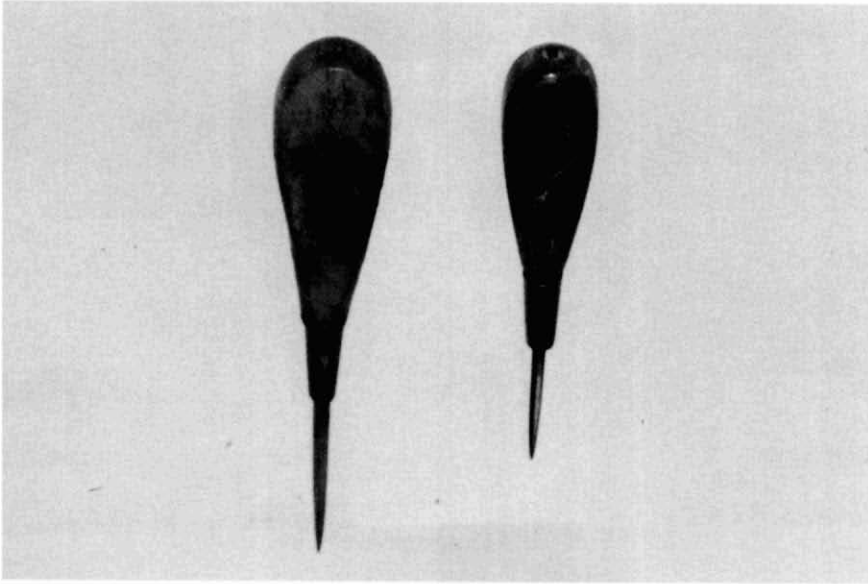

Nom: COMPÀS

Mida: 25 cm.

Definició i usos: eina que consisteix en dues cames unides per un cap i que serveix per traçar arcs de circumferència o prendre distàncies. El baster l'utilitza per marcar per on ha de tallar el cuir. N'hi ha de diferents mides i tipus, com ara el compàs de xarol, que té una punta tallant que permet rebaixar les peces fetes amb xarol i que forma una incisió on s'encaixa el cosit.

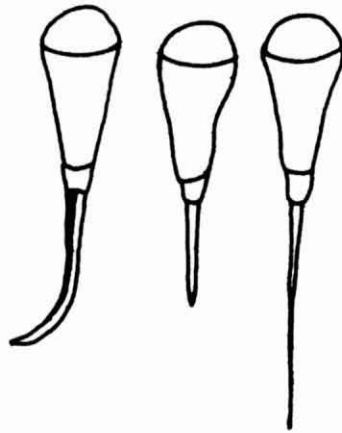

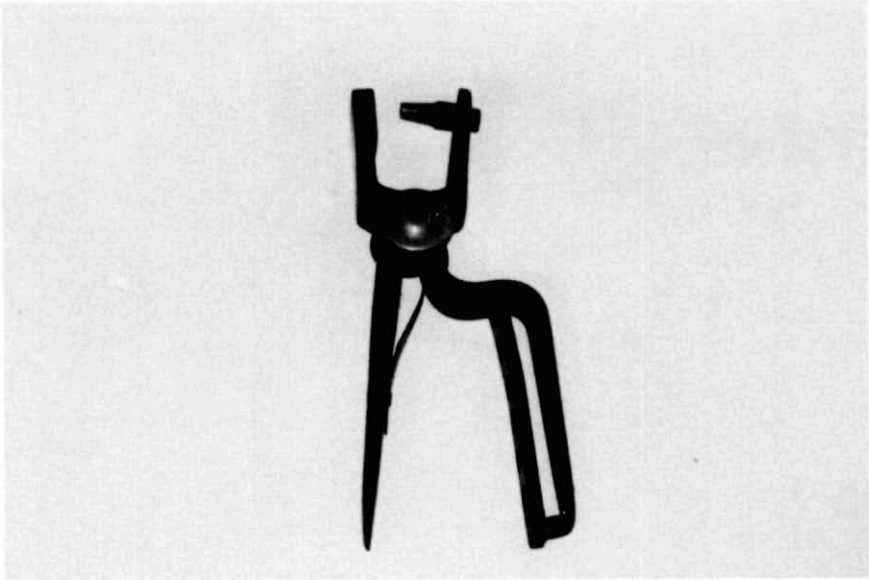
Nom: PUNXÓ O ALENA

Mida: 17 cm.

Definició i usos: instrument acabat en punta que serveix per fer forats o per marcar els punts on cal foradar sobre la pell o el cuir. Se'n fan servir de diferents tipus i mides segons quina sigui la seva funció:

- PUNXÓ DE CLAVAR, que permet fer alçaprem per poder clavar un clau o un gavarrot sense que s'afluixi la peça de cuir que es vol clavar.
- PUNXÓ DE BASTEJAR, que serveix per fer córrer la llana o barra en la direcció més convenient, tot traspasant la roba d'una encoixinada de sella o d'albarda.
- ALENA TORTA, que serveix per cosir les corretges i els contraforts dels collars, així com també les encoixinades de selles, d'albardes i de bastets a l'anglesa.

Nom: TREPANT DE COP

Mida: 13 cm.

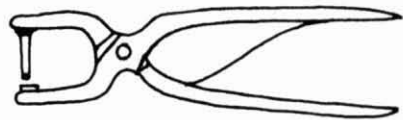
Definició i usos: eina de tall circular que es fa servir per fer forats en el cuir picant amb un martell. En aquests forats es cus la sivella per passar-hi el punyal. Una altra varietat és el trepant d'ones de queixalet.

Nom: TREPANT DE MÀ

Mida: 24 cm.

Definició i usos: fa la mateixa funció que el trepant de cop, però té forma de tenalla.

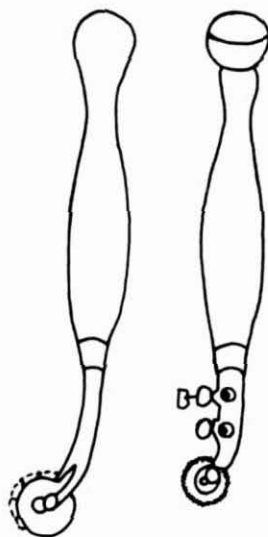

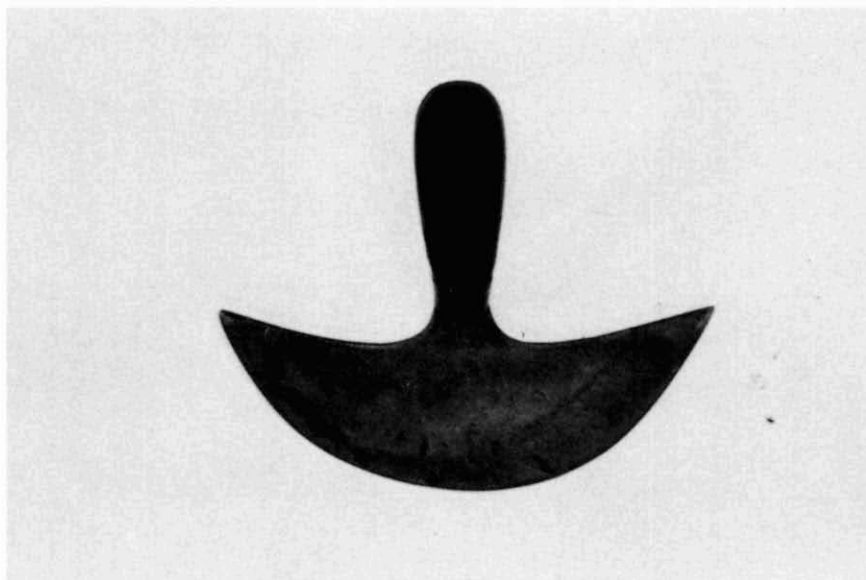

Nom: GRIFADOR

Mida: 29 cm.

Definició i usos: rodeta amb mànec, armada de puntetes, que serveix per marcar els punts per on s'ha de cosir la peça. Hi ha broques de mides variades per fer els punts més junts o més separats. També trobem grifadors especials que serveixen per a cosits d'ornament, principalment per a brides i regnes.

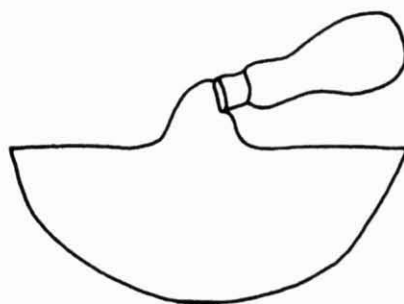

Nom: COLTELL O MITJA LLUNA

Mida: 18 cm.

Definició i usos: ganivet en forma de mitja lluna que serveix per tallar i rebaixar el cuir. Permet tallar tot tipus de formes: corbes, puntes, rec-tes, etc.

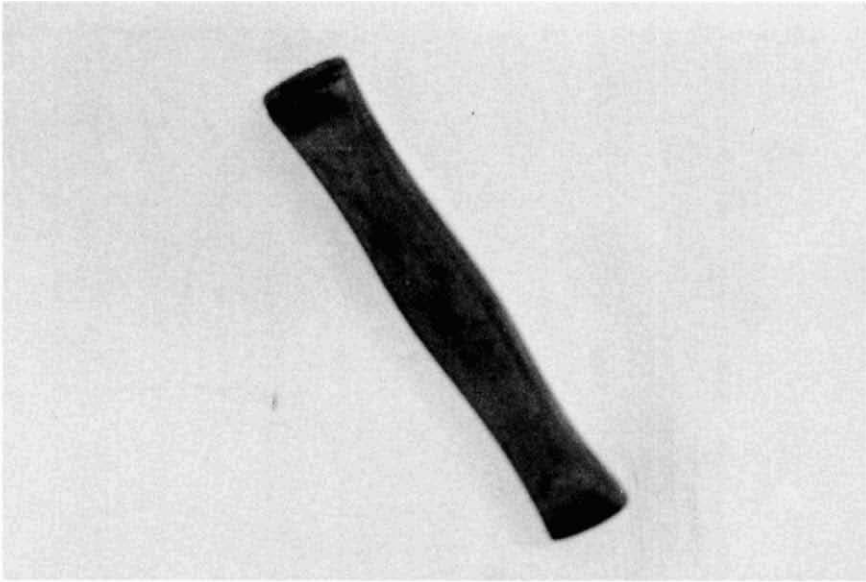

Nom: NYITA

Mida: 18 cm.

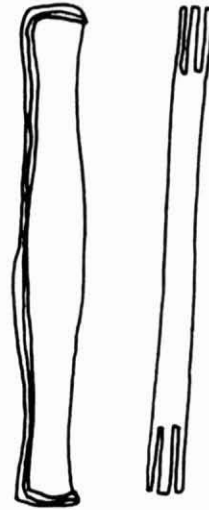
Definició i usos: té la mateixa funció que el coltell, però s'utilitza per a peces més petites.

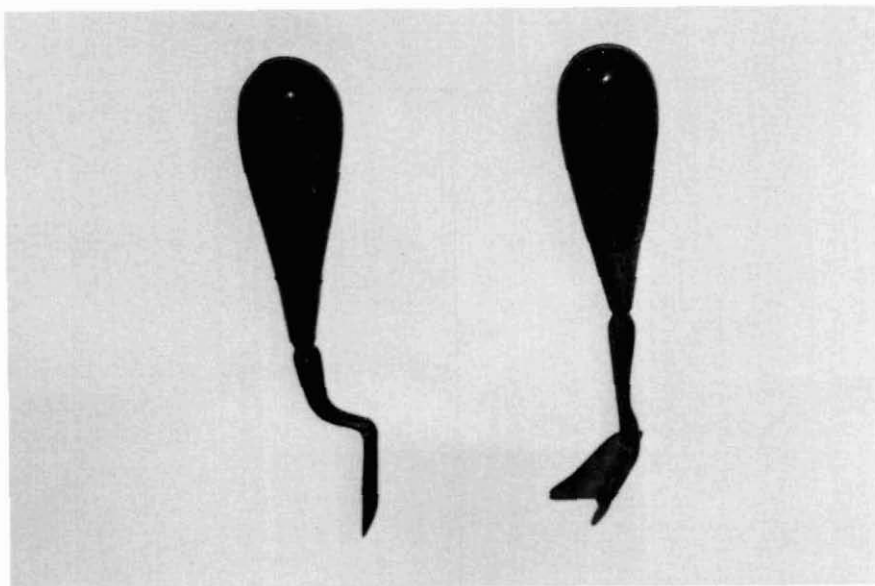

Nom: RATLLADOR

Mida: 20 cm.

Definició i usos: consisteix en un mànec de fusta dura (boix o taronger) que té dos talls de diferent amplada a cada extrem. S'utilitza per fer una ratlla al caire del cuir i aconseguir un acabat més bonic.

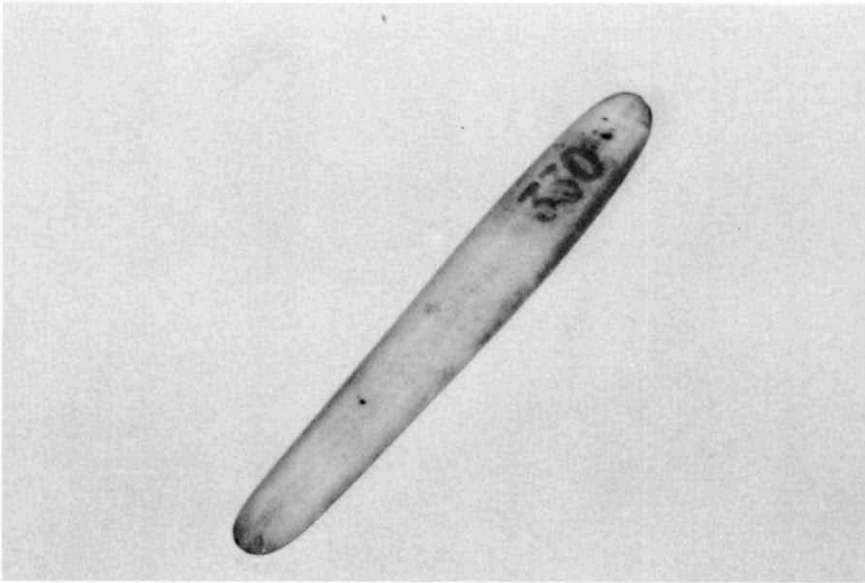

Nom: MATACAIRES

Mida: 18 cm.

Definició i usos: eina amb un tall en forma de V que s'empra per rebaijar els caires de cuir de les peces, tant per sobre com per sota, per tal que quedin més polits i no freguin la pell del cavall.

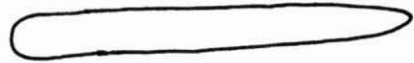

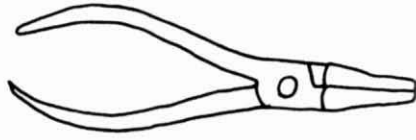
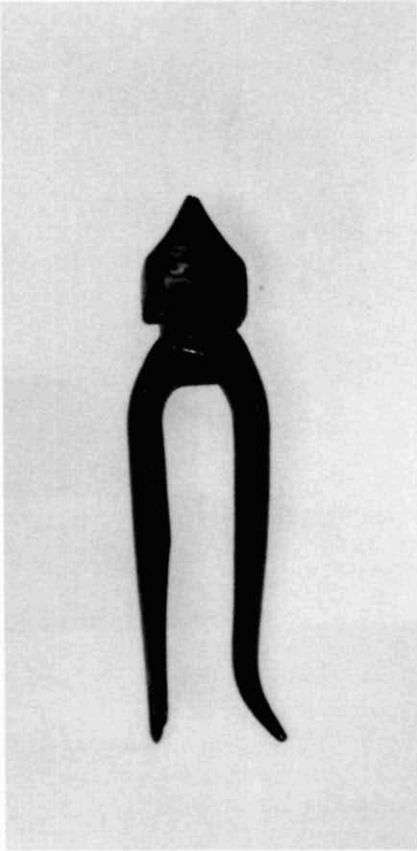

Nom: LLISETA

Mida: 21 cm.

Definició i usos: eina d'os o fusta, útil per emmotllar un cuir mullat, a fi de treure'n les arrugues.

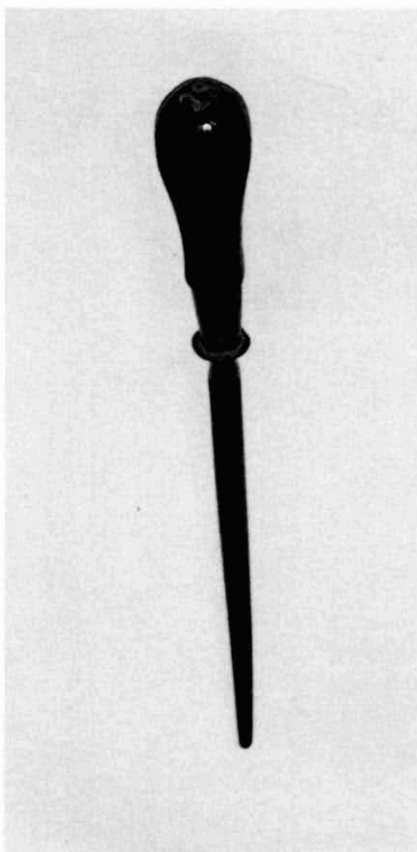

Nom: ALICATES

Mida: 20 cm.

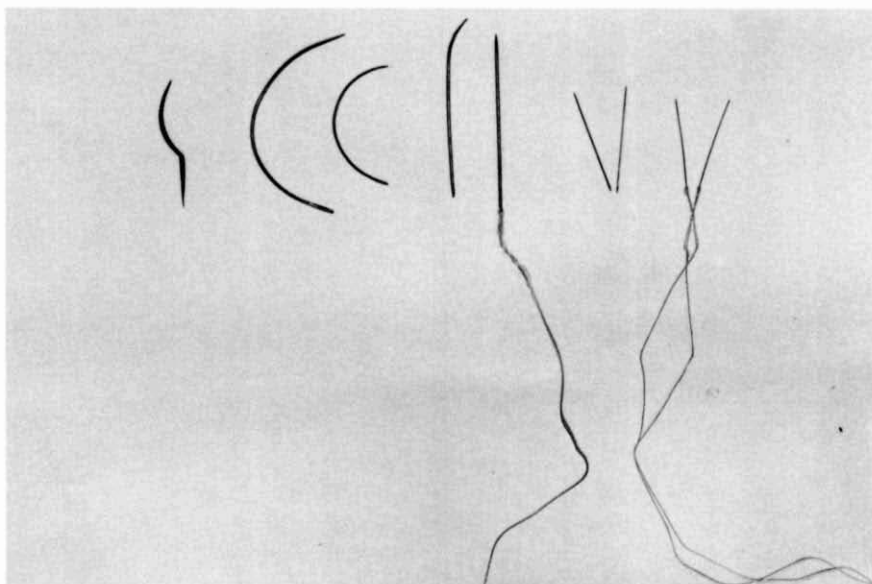
Definició i usos: instrument que consta de dues peces metàl·liques articulades de forma simètrica que serveix per subjectar les manses de filferro dels cascavells i de les campanes.

Nom: PASSACORDES

Mida: 27 cm.

Definició i usos: eina composta d'un mànec de fusta que presenta una barra metàl·lica acabada en un ull per passar-hi els corretjors.

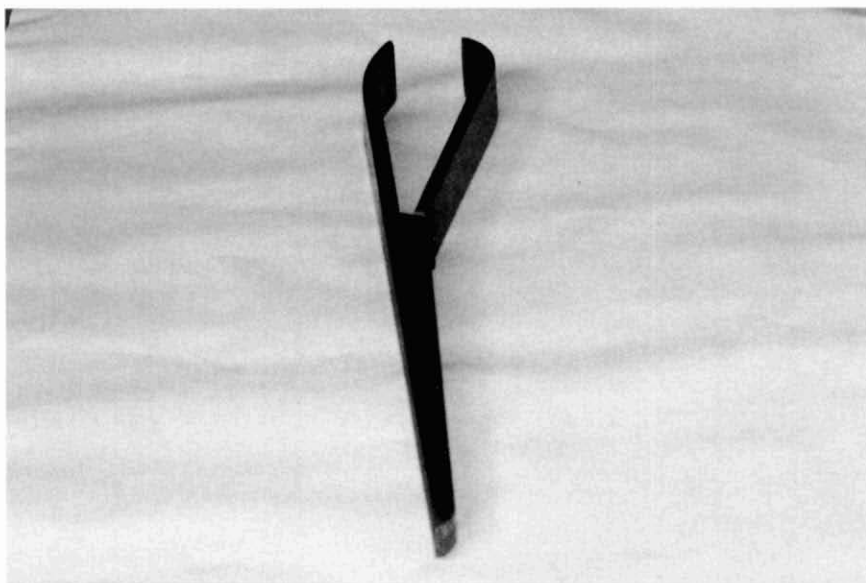

Nom: AGULLA

Mida: 6 cm.

Definició i usos: barreta de metall que té un cap proveït d'un forat o ull per passar-hi un fil i l'altre acabat en punta. Les agulles de cosir no tenen punta, ja que el forat en el cuir es fa amb el punxó. Són de diverses mides, segons el gruix del fil amb què es cus. Trobem l'anomenada agulla torta, que acaba en punta i que serveix per cosir collars, selles i albardes.

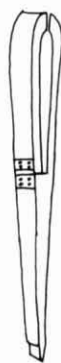

Nom: GAFES

Mida: 1,12 m.

Definició i usos: eina composta per dues peces de fusta de taronger unides per una frontissa que permet obrir-les per fixar-hi el cuir que s'ha de cosir.

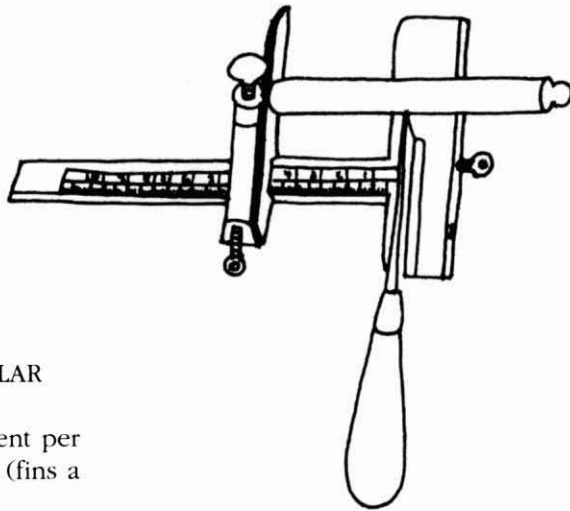
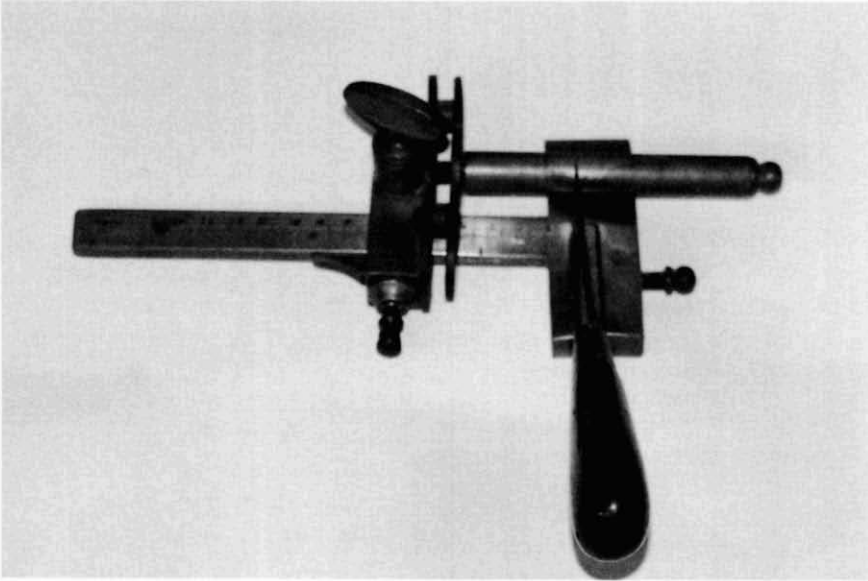

Nom: EMBOTIDORA DE PEU

Mida: 1,40 m.

Definició i usos: barra de llautó per farcir de palla els collars dels cavalls.

Nom: MÀQUINA DE TALLAR
Mida: 25 cm.
Definició i usos: instrument per tallar diferents amplades (fins a 10 cm.) de corretja.

El procés d'elaboració d'una guarnició

Matèria primera

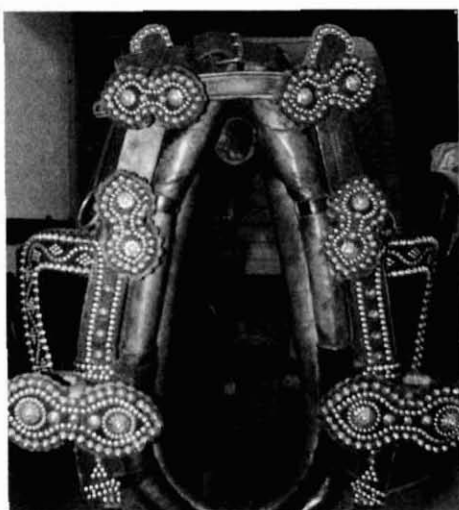
Els guarniments i els arreus que porten els cavalls, ja siguin de càrrega o no, són fets de cuir, perquè és un material noble i resistent. Ara bé, no tots els cuirs serveixen per fer un guarniment, més encara si es tracta d'un guarniment per a una bèstia de càrrega. Generalment, s'utilitza cuir de bou, molt apreciat i de molta qualitat, així com també cuir de cavall. Són cuirs que serveixen per fer els arreus de càrrega, ja que són més forts i més resistents; els basters els anomenen «crom». Sovint, per fer les peces més delicades, s'utilitza cuir de be, sobretot quan es tracta de fer guarniments

de luxe: és el cuir «sillero» (de sella) que utilitzen els sellers. Moltes vegades, també, aquest tipus de cuir es tenyeix amb analina per tal que s'adigui amb el to del pèl de l'animal.

És important, també, parlar del tipus de pèl que s'empra per cosir les peces. Antigament, els basters feien servir fil de cànem, molt resistent, encerat amb cera verge d'abella, o bé empegat amb pega negra. Això impermeabilitzava el fil i donava molta més consistència al cosit. Avui s'utilitza generalment fil de niló o poliester, així com una barreja de poliester i cànem, perquè aquestes fibres sintètiques són més barates i resistents que el cànem i aconsegueixen uns acabaments iguals que els dels fils antics.

Dins de les matèries primeres, hem volgut afegir-hi tot el que són les sivelles i tota mena d'objectes de metall que porten els guarniments. Tradi-

cionalment, han estat fets de llautó, perquè és un material que no es rovella, i actualment són també d'acer inoxidable. Aquestes peces no es fabriquen enlloc, així que el baster se les ha de fer, de manera que tot sovint trobem basters que han hagut d'aprendre tècniques de foneria.

El procés

El primer que cal fer és marcar en el cuir les formes de la guarnició, a partir d'unes

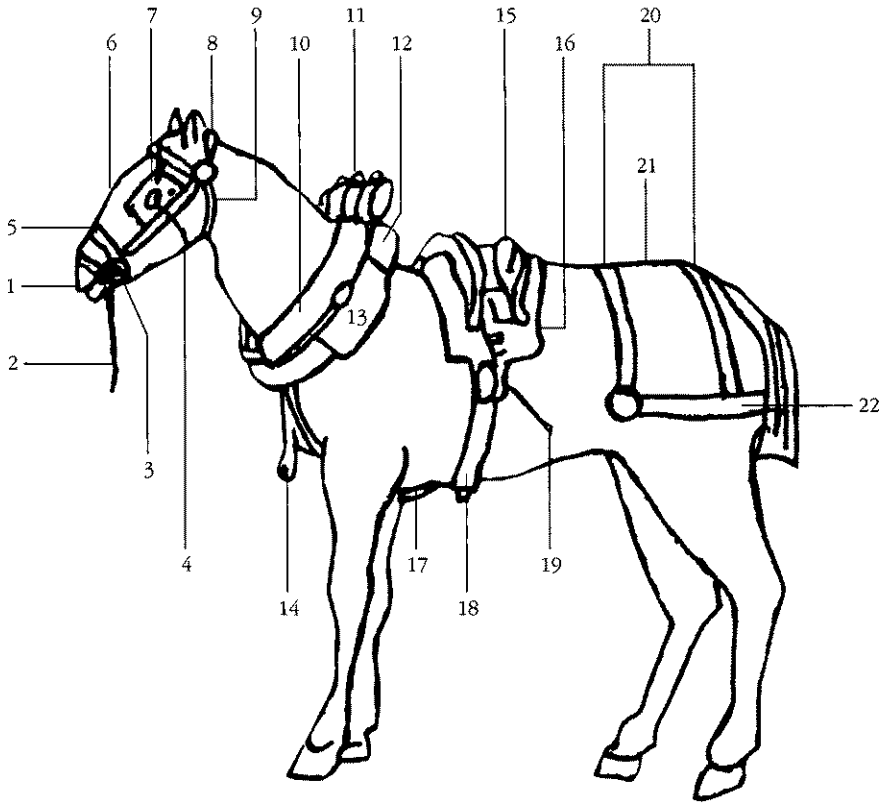
plantilles, utilitzant el compàs i el punxó. Un cop es tenen les peces marcades, es tallen amb el coltell i ja són a punt de ser encolades i unides.

És important que abans de cosir les peces es facin unes marques que permetran que el cosit quedi més fixat, feina que es fa amb el grifador. Atès que el cuir és un material molt dur, abans de cosir-lo s'han de fer també els forats per on s'haurà de passar el fil i l'agulla.

A l'hora de cosir, el cuir se subjecta amb les gafes, que es posen enmig de les cames per tal de tenir les mans lliures per agafar dues agulles que es passen pel mateix forat, l'una sobre l'altra.

Quan la peça ja està cosida, només cal donar-li un bon acabat amb el matacaires.

Guarniments

1. Serreta	12. Encoixinada
2. Brida, ronsal	13. Galteres, pàmpols
3. Escarabat	14. Penjoll
4. Ulleres	15. Selló
5. Morrera	16. Faldes
6. Pera	17. Gamarra
7. Frontalera	18. Ventrera
8. Testera	19. Sofra
9. Sotagola	20. Concert de retranga
10. Collar català	21. Retranga
11. Guardapols	22. Faixa de retranga, cavalot